

Роберт ПЕТКОВСКИ
Костадинка ФИЛИПОВА

КРАТОК ПРЕГЛЕД ОД АРХЕОЛОШКИТЕ ИСТРАЖУВАЊА ВО 2017 И 2020 ГОДИНА НА ЛОКАЛИТЕТОТ ГРАДОТ, СЕЛО ГОРНИ ДИСАН, НЕГОТИНО

Клучни зборови: базилика, Горни Дисан, Неготино, колонада, столбови, бедем, кули, цистерна.

Апстракт: Локалитетот Градот село Горни Дисан се наоѓа на 15 км. јужно од Неготино. Во стручната литература според малкуте податоци е евидентиран како опидум од доцната антика, со големина од 4,5 ха. Целта на овој труд е запознавање на пошироката јавност со значењето на овој локалитет. Имено, покрај стратески доминантната местоположба—поглед на целиот Тиквешки регион, потврдена со артефакти од Првата и Втората светска војна, како и од Балканските, што автоматски значи нивно воено присуство на ова место, -се истакнува самата организација на просторот, кој е исполнет со плански изградени одбрамбени и населбински содржини: бедеми, кули, тераси, стамбени и сакрални објекти, базилика. Се забележуваат и остатоци од градби од римскиот период, на пр: од римска цистерна, а во базиликата е пронајдена камена пластика од хеленистичкиот период секундарно употребена во објектот како сполија. Сето ова претставува доказ за континуитет на живот од антиката (можеби и претходно бидејќи во непосредна близина се наоѓаат две пеиштери), а подоцна силно доцноантичко упориште, кое треба и понатаму да се истражува, бидејќи информациите од истражувањата ќе ја дополнат сликата за нашето културно наследство од тој период, во средновардарскиот регион во кој што припаѓа.

Локалитетот Градот село Горни Дисан (Сл.1) се наоѓа на 15 км. јужно од Неготино. Во стручната литература според малкуте податоци е евидентиран како опидум од доцната антика, со големина од 4,5 ха. Тој со доминантната местоположба и организацијата на просторот, кој е исполнет со одбрамбени и населбински содржини: бедем, кули, подсидани тераси, стамбени и сакрални објекти-базилика (Сл.2) претставува силно доцноантичко упориште. Се забележуваат и остатоци на градби од римскиот период на пр. од римска цистерна, а во базиликата е пронајдена камена пластика од хеленистичкиот период секундарно употребена

во објектот како сполија. (Сл.3-7) Античкото име на градот е непознато. Во 2017 година за прв пат ОУ Музеј на град Неготино организираше археолошко истражување во соработка со стручни лица од НУ Археолошки музеј на Р. Македонија, Скопје. При тоа и на терен се потврди заштитниот бедем и одбрамбените кули, а пронајдовме и базилика во внатрешноста на платото. Во пробната сонда поставена во с/и дел на платото, со димензии 5x5 м. се појавија дел од сидани обработени камења, кои во натамошното истражување доведоа до откривање на колонада за пет столбови, (Сл.8,9) централна просторија со влез од западната страна преку две скали и две бази за столбови, кои се постари (хеленистички?) секундарно употребени како сполии. Археолошкото истражување на лок. Градот с. Горни Дисан кај Неготино, во 2020 година ја претставува втората истражувачка сезона, која се реализира преку примена на заштитно сондажно археолошко истражување во откриениот објект базилика од 2017 година, каде што се продолжи со отварањето на подот, направен од глина карактеристична само за Неготинскиот регион. (Сл.10) Исто така, се работеше и на комплетирање на документацијата за археолошкото истражување со поставување на квадратна мрежа, вклопување на поставените квадрати и откриените содржини во неа, (Сл.11) како и 3Д снимки со дрон. (Сл.12) Увидот во документацијата и нашата претпоставка дека се работи за репрезентативен објект—базилика (Сл.13) е потврдена со димензиите на откриените делови од архитектура на терен, кои ги претставуваме: во северниот брод, должината на северниот сид изнесува 13,40 м. (меѓутоа нема прецизно дефинирање на апсидата на исток), додека ширина на внатрешниот простор на запад е 2,69 м. x 2,52 на исток и влез на запад широк 1,15 м. Должината на колонадата изнесува 10,70 м.; додека дим. на столбовите е 0,70x0,70 м. и висина 0,50 м. со растојание од еден до друг столб, 1,58 м. Влезот од западната страна за централната просторија има ширина 5,40 м., додека дим. на скалата се: долж. 5,40 x шир.

0,50 x в. 0,30 м. Централниот брод на базиликата истражуван во 2020 година ги има достигнато следните димензии: долж. 4,83 x 6,45 м. шир., јужниот сид откриен на кота ▼773,37 ги има следните дим.: долж. 4,80 м. x шир. 0,65/70 м. Истражувањето во наредните години посебно ќе биде насочено во Секторот Базилика во кв.А,В,С и D од 1-3, за добивање на што пообемни сознанија за градбата како и локалитетот. Имено, централната просторија, колонадата и скалите поплочени со тегули, отворени само во мал дел од западната страна кај скалите, се шират кон исток низ целата централна просторија (се движат и кон север и југ) и оваа појава која е од исклучително значење, ќе претставува наш интерес. Исто така, би било убаво да се отвори една пробна сонда на Акрополот, бидејќи пронајдената камена пластика асоцира на постоење на постар објект, можеби храм од хеленистичкиот период, а рушевините околу цистерната, претпоставуваат постоење на цистерна за вода во римскиот период.

Целта на овој труд е запознавање на пошироката јавност со значењето на овој локалитет. Имено, покрај стратегиски доминантната местоположба—поглед на целиот Тиквешки регион, потврдена со артефакти од Првата и Втората светска војна, како и од Балканските, (што автоматски значи нивно воено присуство на ова место), -се истакнува самата организација на просторот, кој е исполнет со плански изградени одбрамбени и населбински содржини: бедеми, кули, тераси, стамбени и сакрални објекти, базилика. Се забележуваат и остатоци од градби од римскиот период, на пр: од римска цистерна, а во базиликата е пронајдена камена пластика од хеленистичкиот период, секундарно употребена во објектот како сполија. Сето ова претставува доказ за континуитет на живот од антиката (можеби и претходно бидејќи во непосредна близина се наоѓаат две пештери), а подоцна е силно доцноантичко упориште, кое треба и понатаму да се истражува, бидејќи информациите од истражувањата ќе ја дополнат сликата за нашето културно наследство од тој период, во средновардарскиот регион во кој што припаѓа. Фактот дека се работи за посебно место го надополнуваат и податоците според кои тука се наоѓале лозјата на некои моќни луѓе од отоманскиот период во Македонија, значи место со најквалитетно грозје, од кое се правело најквалитетно вино.

Завршни разгледувања

Локалитетот Градот село Горни Дисан се наоѓа на 15 км. јужно од Неготино. Во стручната литература според малкуте податоци е евидентиран како опидум од доцната антика, со големина од 4,5 ха. Античкото име на градот е непознато. Во 2017 година за прв пат ОУ Музеј на град Неготино организираше археолошко истражување во соработка со стручни лица од НУ Археолошки музеј на Р. Македонија, Скопје. При тоа

и на терен се потврди заштитниот бедем и одбрамбените кули, а пронајдовме и базилика во внатрешноста на платото. Во пробната сонда поставена во с/и дел на платото, со димензии 5x5 м. се појавија дел од сидани обработени камења, кои во натамошното истражување доведоа до откривање на колонада за пет столбови, централна просторија со влез од западната страна преку две скали и две бази за столбови, кои се постари (хеленистички?) секундарно употребени како сполии. Археолошкото истражување на лок. Градот с. Горни Дисан кај Неготино, во 2020 година ја претставува втората истражувачка сезона, која се реализира преку примена на заштитно сондажно археолошко истражување во откриениот објект базилика од 2017 година, каде се продолжи со отварањето на подот направен од глина карактеристична само за Неготинскиот регион. Исто така, се работеше и на комплетирање на документацијата за археолошкото истражување со поставување на квадратна мрежа, вклопување на поставените квадрати и откриените содржини во неа, како и 3Д снимки со дрон. Увидот во документацијата и нашата претпоставка дека се работи за репрезентативен објект—базилика, е потврдена со димензиите на откриените делови од архитектура на терен, кои ги претставуваме: во северниот брод, должината на северниот сид изнесува 13,40 м. (меѓутоа нема прецизно дефинирање на апсидата на исток), додека ширина на внатрешниот простор на запад е 2,69 м. x 2,52 на исток и влез на запад широк 1,15 м. Должината на колонадата изнесува 10,70 м.; додека дим. на столбовите е 0,70x0,70 м. и висина 0,50 м. со растојание од еден до друг столб, 1,58 м. Влезот од западната страна за централната просторија има ширина 5,40 м., додека дим. на скалата се: долж. 5,40 x шир. 0,50 x в. 0,30 м. Централниот брод на базиликата истражуван во 2020 година ги има достигнато следните димензии: долж. 4,83 x 6,45 м. шир., јужниот сид откриен на кота ▼773,37 ги има следните дим.: долж. 4,80 м. x шир. 0,65/70 м. Овој локалитет со доминантната местоположба и организацијата на просторот, кој е исполнет со одбрамбени и населбински содржини: бедем, кули, подзидани тераси, стамбени и сакрални објекти, претставува силно доцноантичко упориште. Се забележуваат и остатоци на градби од римскиот период на пр. од римска цистерна, а во базиликата е пронајдена камена пластика од хеленистичкиот период, секундарно употребена во објектот како сполија. Сето ова претставува доказ за континуитет на живот од антиката (можеби и претходно бидејќи во непосредна близина се наоѓаат две пештери), а подоцна силно доцноантичко упориште, кое треба и понатаму да се истражува, бидејќи информациите од истражувањата ќе ја дополнат сликата за нашето културно наследство од тој период, во средновардарскиот регион во кој што припаѓа. Фактот дека се работи за посебно место го надополнуваат и податоците според кои тука се наоѓале лозјата на некои моќни луѓе од отоманскиот период во

Македонија, значи место со најквалитетно грозје, од кое се правело најквалитетно вино.

Библиографија:

Г. Микулчиќ, 1987, Археолошки наоѓалишта во СР Македонија потврдени со монети од 6 век, МАН 7-8, 185, Скопје 1987.

Археолошка карта на Република Македонија, 1996, Скопје 1996, 225.

И. Микулчиќ, 1999, Антички градови во Македонија, Скопје 1999, 377-378, со цитирана постара литература.

Robert PETKOVSKI
Kostadinka FILIPOVA

BRIEF REVIEW OF THE ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS FROM 2017 AND 2020 AT THE SITE GRADOT (THE TOWN), VILLAGE OF GORNI DISAN, NEGOTINO

Summary

The site Gradot (the Town), village of Gorni Disan is located at 15 km. south of Negotino. In the scientific literature, according to the scarce data, it is evidenced as a Late Antique *opidum* 4,5 ha. large. The antique name of the town is unknown. In 2017, the Museum of the Town Negotino organized an archaeological excavation in cooperation with professionals from the National Institution Archaeological Museum of Macedonia, Skopje, for the first time. On that occasion the field researches confirmed the defensive wall and towers, while a basilica was also discovered in the internal area of the plateau. The probe located in the north/east part of the plateau, with dimensions 5x5 m., unearthed parts of walled hewn stones which in the course of further research led to the discovery of a colonnade of five columns, a central chamber with an entrance with two stairs in the west side and two column bases which are older (Hellenistic?), secondarily used as spolia. The archaeological excavation of 2020 at the site Gradot, village of Dolni Disan near Negotino represents the second research season of the discovered object - basilica from 2017, in which the opening of the floor made of clay typical only for the region of Negotino was continued. At the same time, the completing of the documentation for the archaeological excavation was also finished with the placing of the square field net, i.e. fitting of the squares in the excavated terrain and the discovered contents, as well as 3D shooting with a drone. The survey of the documentation and our assumption that it is a representative object – basilica, was confirmed with the dimensions of the discovered parts of architecture, which we present as follows: in the north nave, the length of the north wall is 13,40 m. (however there is no precise definition of the apse at the

east), while the width of the interior space at west is 2,69 x 2,52 m. at east, along with an entrance on the west side 1,15 m. wide. The length of the colonnade is 10,70 m.; while the dimensions of the columns are 0,70 x 0,70 m. and height of 0,50 m., with a distance of 1,58 m. between each column. The entrance on the west side leading into the central chamber has a width of 5,40 m., while the dimensions of the stair are: length of 5,40 m. x width of 0,50 m. and height of 0,30 m. The central nave of the basilica, excavated in 2020 has reached the following dimensions: length of 4,83 x 6,45 m. of width, the south wall discovered at an elevation of ▼773,37 having the following dimensions: length of 4,80 m. x width of 0,65/70 m. This site with a dominant location and organization of its space, filled with defensive and settlement contents: defensive wall, towers, walled terraces, living and sacral objects, represents a strong Late Antique fortress. Remains of buildings from the Roman period are also noticeable, e.g. a Roman cistern, while stone sculpture from the Hellenistic period was also discovered in the basilica, secondarily used in the object as spolia. All this is proof to the continuity of life from the Antique period (maybe even prior to it, since in the close vicinity there are two caves), later becoming a strong Late Antique fortress which needs further research in order to complete the image of our cultural heritage from this period in the region of the middle flow of Vardar River, to which this site belongs. The fact that it is a special place is also supplemented by the information according to which on this location the vineyards of certain powerful people from the Ottoman period in Macedonia were located, thus making it a location with one of the most quality grapes, from which one of the most quality wines was made.

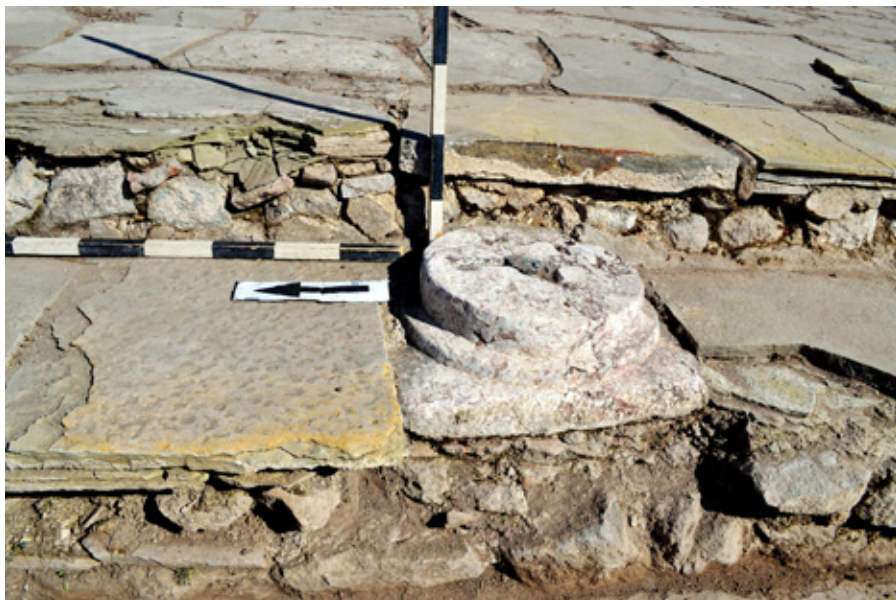
Сл.1 лок. Градот с. Горни Дисан, Неготино, фото од с/и, панорама

Сл.2 базилика 2020 г., фото запад

Сл.3 камена пластика секундарно употребена како сполија

Сл.4 мермерна база секундарно употребена како сполија

Сл.5 мермерна база секундарно употребена како сполија

Сл.6 два капитела

Сл.7 фрагментиран столб

Сл.8 колонада за пет столбови

Сл.9 детаљ од колонадата

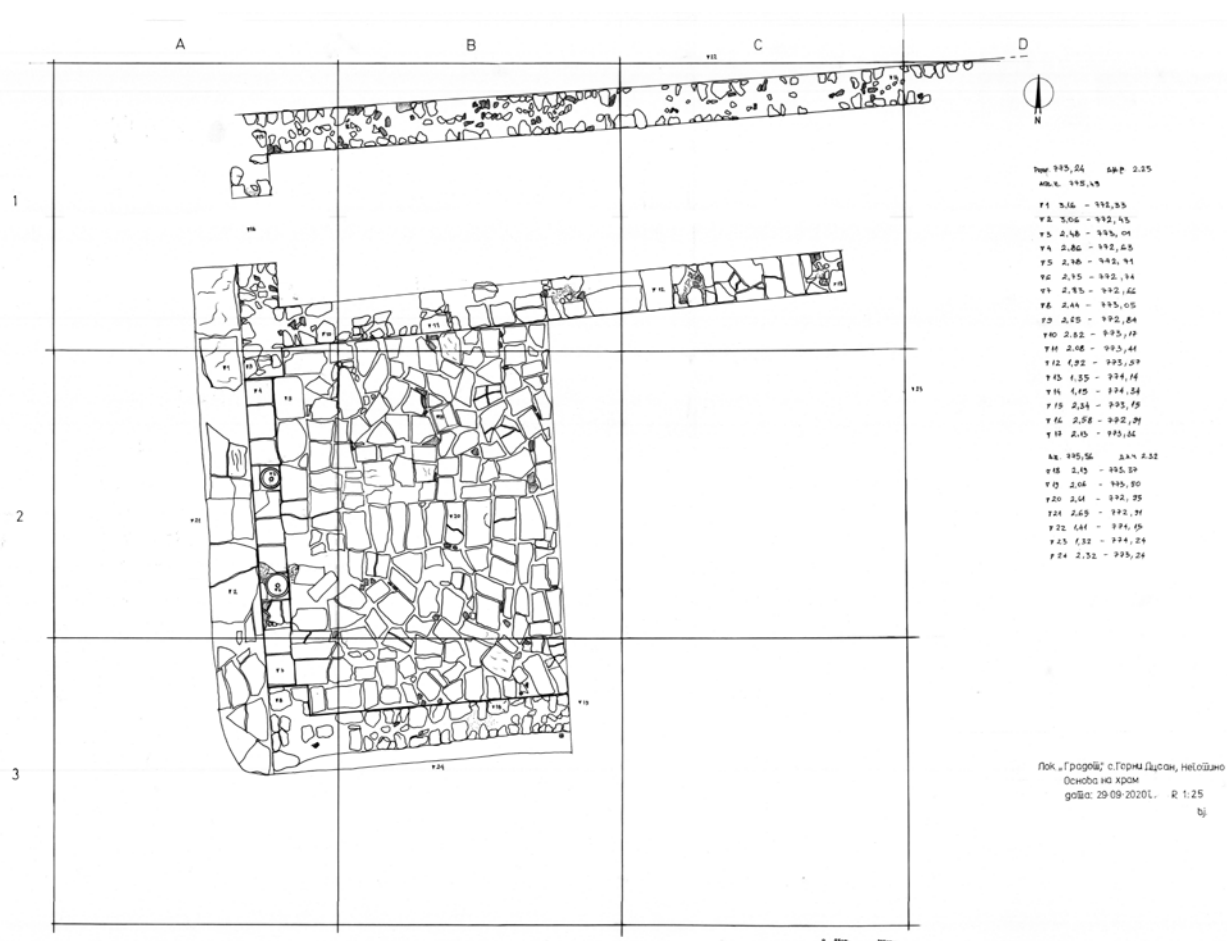
Сл.10 детаљ од подот на базиликата

Сл.11 поставување на квадратна мрежа

Сл.12 базилика 2020 г., фото југ (дрон)

Сл.13 технички цртеж на истражената површина на базиликата во 2020 година, В. Јанковска

Сл.14 избор на археолошки наоди од археолошките истражувања